

Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant

Jiří Kašný

25. leden je symbolický den pro současný kodex kanonického práva. 25. ledna 1959 Jan XXIII. oznámil svůj úmysl revidovat tehdejší kodex. Na svátek obrácení svatého Pavla (25. ledna) papežové tradičně navštěvují patriarchální baziliku svatého Pavla za hradbami. Při příležitosti této návštěvy v roce 1959 po slavnostní liturgii v bazilice Jan XXIII. oznámil kardinálům shromážděným v sále přilehlého benediktýnského kláštera své rozhodnutí, že svolá synod Římské diecéze, dále že má v úmyslu svolat ekumenický koncil a obnovit kodex kanonického práva.¹ Janu XXIII. bylo tehdy 77 let a byl papežem teprve necelé tři měsíce.²

O způsobu a rozsahu revize kodexu se začalo diskutovat už během koncilu. Ukázalo se však, že je třeba si nejprve na koncilu ujasnit, co si křesťané myslí sami o sobě a o církvi a jakou mají vizi o svém životě a poslání v současném světě. Proto byla systematická práce na revizi kodexu odložena na později. Když se ke konci koncilu začalo konkrétně uvažovat o práci na obnově kodexu, bylo zřejmé, že je to dalekosáhlý úkol, který je třeba dobře naplánovat a zorganizovat.³ Navíc rozsáhlost a různorodost koncilních vyhlášení vyžadovala, aby myšlenky koncilu byly koncentrovány do několika základních principů, podle kterých by komise přepracovaly jednotlivé části tehdejšího kodexu a připravili kodex nový.⁴

Tato studie nejdříve komentuje deset principů, které vedly proces obnovy kodexu kanonického práva. Potom navrhuje a zdůvodňuje společný základ deseti principů, který vidí v lidské a křesťanské důstojnosti všech věřících a v právu věřících podílet se na poslání církve. Nakonec přináší pracovní překlad textu zmíněných deseti principů.

1. DESET PRINCIPŮ PRO OBNOVU KODEXU KANONICKÉHO PRÁVA

Myšlenka formulovat soubor principů, podle kterých by potom jednotlivé komise pracovaly na přípravě nového kodexu, zazněla poprvé na schůzi *Coetus centralis* 20. a 21. října 1966. V dubnu 1967 komise pro obnovu kodexu, kterou vedl kardinál

¹ JAN XXIII., „Primus Concilii Oecumenici nuntius,“ 25. ledna 1959, *Acta Apostolicae Sedis* 51 (1959): 65–69.

² Jan XXIII. se narodil 25. listopadu 1881. Papežem byl zvolen 28. října 1958. Zemřel 3. června 1963.

³ Srov. *Communicationes* 1 (1969): 101 a *Communicationes* 13 (1981): 262.

⁴ Podrobnou historii přípravy současného kodexu lze najít např. in FRANCESCO D'OSTILIO, *È pronto il nuovo codice di diritto canonico: Iter revisionale e prossima promulgazione*, Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1982.

Pericle Felici, shrnula návrhy jednotlivých členů komise do deseti principů.⁵ Tyto principy byly projednávány na Synodu biskupů v roce 1967 a po pětidenní diskusi byly s minimálními výhradami odsouhlaseny.⁶ Hlavním smyslem těchto principů bylo umožnit přenesení myšlenek a rozhodnutí koncilu do nového kodexu kanonického práva. Tak se principy staly spojovacími momenty mezi teologií 2. vatikánského koncilu a kodexem kanonického práva. Studium těchto principů ukazuje hlubokou souvislost mezi rozhodnutími koncilu a současným kanonickým právem. Zatímco kodex kanonického práva z roku 1917 byl připraven převážně podle vzorů kodexů civilního práva, nový kodex neměl být pouze mírně upraveným a aktualizovaným textem dosavadního kodexu, ale měl být připraven jinou cestou: měl vycházet z teologického chápání církve 2. vatikánského koncilu a vytvořit právní rámec pro tuto novou ekleziologii.

Text *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant* byl oficiálně publikován v roce 1969 a neoficiálně byl přeložen a rozšířen v různých jazycích. I když během revize kodexu nebyl tento text příliš často citován, přesto měly tyto principy zásadní vliv na přípravu nového kodexu. V prefaci k novému kodexu kanonického práva jsou tyto principy uvedeny znovu, sice ve zhuštěné podobě, ale od původního textu z roku 1967 se nijak podstatně neliší. Pouze v některých jednotlivostech text principů v prefaci kodexu reflektuje výsledný text nového kodexu. Např. původní text principů se zmiňuje o potřebě zavést v církvi v oblasti administrativní spravedlnosti vedle nových řízení také administrativní tribunály. Nový kodex tyto tribunály zatím nezavádí, ale spokojuje se s revidovanými administrativními řízeními. K této studii je z praktických důvodů připojen český překlad zhuštěného textu principů tak, jak je uveden v prefaci k novému kodexu kanonického práva.

1.1 Nový kodex má mít právní charakter

Kodex nemá být etickou příručkou, ani návodem k duchovnímu životu, ani sbírkou liturgických rubrik. Snahy o obnovu církve v dějinách často sní o prvotní církvi jako o duchovním a charismatickém společenství. Naproti tomu přeorganizovaná církev a zdůrazňování kanonického práva jsou považovány za znaky zesvětštění církve a opuštění původního ideálu. Proto návrat k ideální prvotní církvi může souviset s odmítnutím právní dimenze církve. Tyto myšlenky se ozývaly i během 2. vatikánského koncilu. *Lumen gentium* říká, že církev je viditelné shromáždění i duchovní společenství. Nelze ji však považovat ze dvě rozdílné věci, ale je to jediná skutečnost, která má různé dimenze. Proto i církev obnovená po koncilu má být duchovní, charismatické společenství a zároveň viditelná společnost, která je dobře a spravedlivě organizovaná.⁷

⁵ Srov. JOSÉ LUIS GUTIÉRREZ, „La formazione dei principi per la riforma del CIC,“ in *I principi per la revisione del codice di diritto canonico: La ricezione giuridica del Concilio Vaticano II*, ed. Javier Canosa, Milano: Giuffrè, 2000, s. 13–19.

⁶ Diskuse probíhala od 30. září do 4. října 1967. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, „Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant,“ in *Communications* 1 (1969): 77–85.

⁷ Srov. 2. Vatikánský koncil, Věřoucná konstituce o církvi *Lumen gentium* (= LG) (21. listopadu 1964), č. 8.

Důvody proč lidská společnost potřebuje zákony a právo navazují na lidskou zkušenost. Starý filozoficko-právní princip říká, že *ubi societas ibi ius*. Církev potřebuje právo proto, aby byla v církvi respektována lidská a křesťanská důstojnost každého věřícího. Proto je třeba, aby nový kodex přesně definoval a hájil povinnosti a práva jednotlivých věřících.

1.2 *Forum externum a forum internum at jsou vzájemně koordinována*

Moc řídící se podle kanonického práva vykonává jednak ve *forum externum*, tj. ve vnějším oboru, nebo ve *forum internum*, ve vnitřním oboru. Tady je třeba nejdříve vymežit pojmy. Starý kodex viděl bezprostřední spojení mezi *forum internum* a svědomím, a tak ho odlišoval od *forum externum*, které se týkalo vnějších záležitostí.⁸ Současný kodex však odlišuje *forum internum* od svědomí. Svědomí se týká nejvnitřnější dimenze vztahu mezi člověkem a Bohem. *Forum internum* se týká vnějších záležitostí, které lze jen těžko nebo je nelze vůbec dokázat podle kritérií práva. *Forum externum* se týká věcí, které jsou většinou veřejně známé a dají se prokázat kanonickými procedurami a důkazy.⁹

Druhý princip požaduje koordinaci mezi těmito dvěma dimenzemi života a navazuje tak na první princip. Stejně jako není církev rozdělena na dvě skutečnosti – duchovní a pozemskou –, podobně ani člověk není dvě věci – duchovní a hmotná, soukromá a veřejná –, ale je jeden s různými dimenzemi. Proto není vhodné, aby kanonické právo vytvářelo pro věřícího dva světy – vnitřní a vnější –, ale je třeba tyto dimenze koordinovat zvláště v oblasti církevních trestů a svátosti pokání.¹⁰

1.3 *Nový kodex má směřovat nejen ke spravedlnosti, ale také k lásce, mírnosti a lidskosti*

Zatímco první princip zdůrazňuje právní dimenzi kodexu, třetí princip ke spravedlnosti přidává princip starostlivosti a lásky. Připomíná, že ani ty nejmoudřejší zákony nemohou vzít v úvahu všechny možné situace, ve kterých se člověk může ocitnout. Kdybychom zůstali jen se spravedlností, mohlo by se stát, že by se spravedlnost v některých situacích stala křivdou, protože by nedokázala reflektovat jedinečnost situace. Toto nebezpečí, do kterého by mohlo bezhlavé úsilí o spravedlnost vést, je vyjádřeno v dávné zkušenosti římského antického práva: *summum ius summa iniuria*. Láska, mírnost a lidskost jako kritéria ve vztazích mezi lidmi nepopírají spravedlnost a právo. Naopak lidskost potřebuje spravedlnost a právo jako základ, jinak by se brzy zvrhla v anarchii a bezpráví. Úkolem lásky, mírnosti a lidskosti je korigovat spravedlnost v konkrétních případech, kdy všeobecná norma nedokáže reflektovat jedinečnost lidské situace a mechanická aplikace práva by v důsledku

⁸ Srov. *Kodex kanonického práva* z roku 1917, kánon 196.

⁹ Srov. *Kodex kanonického práva* z roku 1983, kánon 130.

¹⁰ Srov. kodex z r. 1983, k. 1082, 1079.3, 1357. MIRIAM WIJLENS, „The Power of Governance,” in *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. John Beal – James Coriden – Thomas Green, New York, N.Y.: Paulist Press, 2000, s. 186.

znamenal nespravedlnost. Podle tohoto principu v kodexu se láska a spravedlnost nemají vylučovat, ale spíše se mají doplňovat a směřovat ke stejnému cíli.¹¹

1.4 Dispense od všeobecných zákonů ať mohou udělovat diecézní biskupové

Dispens není popřením nebo zrušením zákona. Dispens respektuje právo a zákony, ale dovoluje ve výjimečném případě nerespektovat jednotlivý zákon. Jedná se o situace, ve kterých by zákon nesměřoval k dobru člověka, ale proti člověku. Dispens, výjimku ze zákona, tradičně uděluje zákonodárce. V případě všeobecných zákonů v kanonickém právu je to papež. Protože ale žádat o dispens v Římě může být nepraktické a zdoluhavé a někdy by to mohlo přímo znemožnit žádost o dispens, z pastoračních důvodů, tj. kvůli evangelijnímu přístupu dobrého pastýře k člověku, má obnovený kodex na jedné straně respektovat nejvyšší autoritu v církvi, ale zároveň má umožnit diecézním biskupům, aby v jednotlivých případech mohli vykonávat svoje pastýřské poslání. *Lumen gentium* říká, že nejvyšší a univerzální moc v církvi, kterou vykonává papež a sbor biskupů, nezatlačuje, ale naopak potvrzuje a posiluje moc diecézních biskupů, které nelze pokládat za pouhé náměstky římského biskupa, protože mají vlastní moc¹² a tato moc může a má zahrnovat i možnost udělovat dispense od zákonů vyhlášených nejvyšším zákonodárcem v církvi.¹³ Tak je možné za tímto principem vidět nejenom pragmatický, ale i teologický základ.¹⁴

1.5 V novém kodexu ať se aplikuje princip subsidiarity

Princip subsidiarity stanoví, že ve společnosti se mají rozhodnutí dělat vždy co nejbližší těm, kterých se rozhodnutí týkají. V hierarchicky strukturované společnosti to znamená, že co může rozhodnout nižší autorita, nemá rozhodovat vyšší a tedy vzdálenější autorita. Pátý princip obnovy kodexu žádá, aby subsidiarita byla kriticky uvedena také do kanonického práva. Kriticky tu neznamená se strachem, ale s pozorností vůči zvláštnostem církve jako viditelné společnosti. Princip subsidiarity např. vyžaduje, aby se zbytečně nemnožily všeobecné zákony v církvi, ale aby se respektovala rozdílnost situací ve světě a autonomie jednotlivých místních církví tak, že si místní církve vyhlásí pro své specifické situace vlastní, partikulární zákony. Princip subsidiarity také žádá, aby diecézní biskup měl více odpovědnosti v diecézi, která mu byla svěřena. Princip subsidiarity rovněž odpovídá pojetí církve, kde křesťané laici nejsou bráni jako zaměstnanci nějaké velké firmy, ale jako aktivní členové společenství, kteří mají právo a povinnost podílet se na poslání církve. Dnes je navíc třeba pozorně uvažovat o tom, jak aplikovat princip subsidiarity v oblastech bující technokracie a profesionalismu, kde správní

¹¹ V kodexu se tento princip uskutečňuje i v konkrétních institutech, jako jsou např. kanonická umírněnost, dispens, absoluce. Srov. např. *Kodex* (1983), k. 221.2 a 1752.

¹² Srov. *LG*, č. 27 a 2. Vatikánský koncil, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (28. října 1965), č. 8.

¹³ *Kodex* (1983), k. 87–91.

¹⁴ Srov. JUAN GONZÁLES AYESTA, „La revisione del ‚sistema delle facultà‘ nel contesto del IV principio per la riforma del codice di diritto canonico,“ in *I principi*, s. 195–227.

systémy nebo nejrůznější odborníci a poradci mohou nepozorovaně zbavovat svobody a odpovědnosti jak jednotlivé představené, tak společenství věřících.¹⁵

1.6 Práva a povinnosti osob ať jsou zaručena

Práva všech věřících mají být v kodexu stanovena a zaručena, aby se tak vyhnulo ať už úmyslnému, nebo neúmyslnému poškozování jednotlivých věřících. Šestý princip je zaměřen na lidskou a křesťanskou důstojnost věřících. Tato důstojnost přísluší každému pokřtěnému a je základem rovnosti mezi všemi členy církve.¹⁶ Aby lidská a křesťanská důstojnost nezůstala jenom ideálem na papíře, je třeba, aby byla právně formulována a zaručena prostřednictvím práv a povinností. Práva a povinnosti nutně patří k sobě jako dvě strany jedné mince a nemají směřovat k individualismu. Smyslem práv a povinností je právě vytvoření takových vztahů ve společnosti, které by respektovaly každého věřícího jako osobu.¹⁷ Respektování práv a povinností má v církvi svůj rozměr jak strukturální (práva a povinnosti musí být definována), tak také procedurální (je třeba řízení k dovolávání se práv). Proto na šestý princip navazuje svým obsahem princip sedmý.¹⁸

1.7 K obhajobě práv ať slouží nová řízení

Nový kodex ať stanoví procedury a instituce, které budou sloužit k obhajobě práv věřících zvláště v oblasti výkonné moci řídící, aby se tak vyloučilo podezření z jakékoli libovůle na straně církevních představených. Nový kodex nemá zůstat ohledně důstojnosti křesťanů jen u vznešených vyhlášení. Je třeba, aby kodex obsahoval řízení a soudy, které by měly pravomoc projednávat stížnosti jednotlivých věřících a hájit jejich práva. Zkušenost učí, že práva věřících bývají nerespektována také rozhodnutími církevních autorit. Proto má kodex přesně rozlišit, kdo má jakou autoritu v církvi a rovněž jakými právními cestami se mohou věřící domáhat svých práv v případech, že by se jim zdálo, že jejich práva a jejich důstojnost nebyla respektována rozhodnutím církevního představeného.¹⁹

1.8 Územní princip ve vykonávání moci řídící ať je v kodexu doplněn osobním principem

Tradiční diecéze a farnosti měly svoje přesně vymezená území a ti, kdo v jejich hranicích pobývali, patřili do diecéze nebo farnosti. Právo potřebuje nějaké hranice a vymezení, aby bylo jednoznačné, kdo musí respektovat jednotlivé zákony a kdo je komu nadřízený a podřízený. Území je už po staletí nejběžnějším kritériem ke stanovení jurisdikce. 2. vatikánský koncil však řekl, že církev je Boží lid a to, co věřící

¹⁵ Srov. CARLO CARDIA, „La rilevanza costituzionale del principio di sussidiarietà della chiesa,“ tamtéž, s. 234–270.

¹⁶ Srov. LG, č. 32 a 2. Vatikánský koncil, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (7. prosince 1965), č. 29.

¹⁷ Srov. např. *Kodex* (1983), k. 208–231.

¹⁸ HELMUTH PREE, „Esercizio della potestà e diritti dei fedeli,“ in *I principi*, s. 305–346.

¹⁹ ZENON GROCHOLEWSKI, „Il sistema dei ricorsi e la giurisdizione dei tribunali amministrativi,“ tamtéž, s. 461–499.

dává dohromady, není jen území, na kterém žijí, ale také vztahy, které je navzájem spojují.²⁰

1.9 Trestní právo ať je omezeno na potřebné minimum

Církev je viditelná společnost. Proto potřebuje způsoby, kterými by mohla vyžadovat obnovení pořádku a nemůže zcela odmítnout trestní právo. Přitom však má být počet trestů omezen. Tresty mají být udělovány převážně *ferendae sententiae* a ve *forum externum*. Tresty *latae sententiae* mají být omezeny jen na ty nejnnutnější případy, kdy je třeba bezprostředně chránit řád a spravedlnost ve společenství Božího lidu.²¹

1.10 Připravovaný kodex ať je nově a vhodněji uspořádán

Poslední princip je metodický. Stanovil, že je třeba nejdříve promyslet a formulovat nové kánony, potom rozhodnout, jak je seřadit a teprve nakonec zvolit celkové uspořádání nového kodexu. Ve své době tento princip souvisel i se zcela pragmatickou otázkou, jak rozdělit obrovskou práci na revizi kodexu jednotlivým komisím. Tento princip odmítá apriorní a ne-časový přístup k přípravě kodexu, ale umožňuje historický přístup. Přímou předpokládá, že při vytváření nového kodexu hraje svoji roli pokračující, historická zkušenost života křesťanů podle evangelia.²²

Kodex z roku 1917 je rozdělen do pěti knih, které spolu obsahují 2414 kánonů. Jednotlivé knihy jsou uspořádány v tomto sledu: první kniha *Normae generales*, druhá kniha *De personis*, třetí kniha *De rebus*, čtvrtá kniha *De processibus* a pátá kniha *De delictis et poenis*. Kánony jsou uspořádány „věcně“ podle racionální až matematické struktury, kterou formuloval Paolo Lancelotti ve svém díle *Institutiones iuris canonici* (Perusiae 1563) a která navazuje na klasické justiniánské rozdělení – *persona, res, actiones*. Toto dílo, třebaže nemělo normativní váhu, si získalo velký vliv asi také proto, že od roku 1587 bylo přiřazeno jako appendix ke *Corpus iuris canonici*.²³ První věci kodexu z roku 1917 jsou všeobecné normy. Věci druhé knihy jsou kánony, které se týkají osob. Třetí kniha je přímo nazvaná „O věcech“ a obsahuje kánony, které se týkají svátostí. Čtvrtá a pátá kniha jsou uspořádány podobným věcným způsobem. Toto uspořádání sice vnáší do kodexu jakousi přehlednost, otázkou ale zůstává, do jaké míry tato přehlednost korespondovala se specifičností církve jako viditelné společnosti a do jaké míry nabízela prostor k uskutečňování církve jako jedinečné a neopakovatelné společnosti.

Kodex z roku 1983 je nakonec rozdělen do sedmi knih, které dohromady obsahují 1752 kánonů. Nižší počet kánonů v novém kodexu odpovídá zkušenosti zákonodárců. Moudrost a péle zákonodárců se totiž nedokazuje vyšším počtem vyhlášených

²⁰ Srov. LG, č. 9–17; ANGELA MARIA PUNZI NICOLA, „Funzione e limiti del principio di territorialità,“ in *I principi*, s. 549–560.

²¹ VELASIO DE PAOLIS, „L'attuazione della riforma del diritto penale canonico,“ tamtéž, s. 566–708.

²² Srov. JAVIER CANOSA, „Considerazioni sull'ordine sistematico del codice latino a trenta anni dalla formulazione dei Principia quae codicis iuris canonici recognitionem dirigant,“ tamtéž, s. 711–747.

²³ PETER ERDŐ, *Introductio in historiam scientiae canonicae: Praenotanda ad codicem*, Roma: Pontificia Universitas Gregoriana, 1990, s. 128.

zákonů, ale naopak. Moudrost zákonodárců je provázena až neochotou produkovat bezhlavé množství nových a nových norem, ale naopak jde ruku v ruce s rozvahou, která vede k vyhlášení relativně nižšího počtu zákonů. Jsou to však zákony takové, které jsou potřebné k vytvoření právního rámce pro spravedlivou společnost a také jsou trvalé a není třeba je brzy měnit. Kánony nového kodexu nejsou uspořádány „věcně“ podle schématu *persona, res, actiones*, ale v jejich uspořádání se zrcadlí ekleziologie 2. vatikánského koncilu: Církev je chápána jako Boží lid, který žije a nese dějinami poslání (*munera*) Ježíše Krista a církve. Druhá, třetí a čtvrtá kniha obsahují kánony, které se týkají tohoto trojího poslání. Ve druhé knize jde o poslání uspořádat a vést Boží lid. Třetí kniha obsahuje kánony, které stanoví právní rámec poslání hlásat víru a čtvrtá kniha obsahuje kánony, které se týkají posvěcujícího poslání církve. V této knize jsou kánony o svátostech, které už nejsou chápány jako „věci“, ale jsou momenty v životě křesťanů, ve kterých je v konkrétních společenstvích církve vzdávána úcta Bohu a je posvěcován člověk. Uspořádání současného latinského kodexu tedy navazuje na koncilní ekleziologii, avšak nenárokuje si ani v tomto historickém období jediné možné řešení. Nese v sobě historický charakter volby. Podobně totiž navazuje na koncilní ekleziologii i *Kodex kánonů východních církví*, který byl vyhlášen v roce 1990 a má mírně odlišné vnitřní uspořádání.

2. KŘESŤANSKÁ DŮSTOJNOST A PARTICIPACE

Společným základem principů, který se jako červená nit vine celým novým kodexem, je lidská a křesťanská důstojnost všech věřících a s tím související právo a povinnost podílet se na poslání církve. V církvi byl po staletí hierarchický princip ztotožňován s principem nerovnosti. Církev byla charakterizována jako *societas inaequalis*, ve které byly dva druhy křesťanů – duchovní a laici.²⁴ 2. vatikánský koncil potvrdil hierarchický charakter církve, ale zároveň vyhlásil, že křesťané na základě křtu jsou si rovni.²⁵ Tato rovnost pramení z teologie stvoření – všichni lidé jsou dětmi jednoho Stvořitele – a je potvrzena v teologii vykoupení – všichni lidé jsou vykoupeni jedním Vykupitelem. Koncil nerozpracoval kanonické důsledky tohoto nového pojetí důstojnosti křesťanů v církvi. Mohlo by se zdát, že rovnost co do důstojnosti a činnosti je teologické prohlášení, které nemá valné praktické uplatnění v kanonickém právu. Důstojnost všech věřících v církvi se však stala kritickým východiskem při obnově kodexu a toto východisko je nyní stanoveno v kánonu 208: „Na základě křtu jsou si všichni křesťané rovni co do důstojnosti a činnosti.“ Nový kodex respektuje praktickou různost mezi křesťany, ale zároveň vyhlašuje práva a povinnosti, která jsou společná všem pokřtěným, jak klerikům, tak laikům, a vyhlašuje kanonická řízení, která slouží k obhajobě práv jednotlivců, pokud by nebyla respektována ať už ze strany jednotlivých křesťanů, nebo ze strany církevní autority.

²⁴ GRATIANUS, *Concordia discordantium canonum* (*Decretum Gratiani*) (1140), Secunda pars, causa XII, quaest. 1, c. VII: „Duo sunt genera Christianorum...“

²⁵ Srov. LG, č. 32.

3. PRÁVO A POVINNOST VŠECH VĚŘÍCÍCH PODÍLET SE NA POSLÁNÍ KRISTA A CÍRKVE

S respektováním lidské a křesťanské důstojnosti podstatně souvisí právo všech věřících podílet se na životě a poslání církve. Právo podílet se na životě a poslání společenství, právo být aktivní při rozhodování je typické pro člověka jako osobu. Člověk, kterému je upíráno právo podílet se na životě a poslání společenství, k němuž patří, se stává pouhou jednotkou, věcí ve společnosti. Ovšem ne každá práce odpovídá právu podílet se na poslání společenství. Otrok může být velmi činný a produktivní a přitom jsou mu upírána práva a lidská důstojnost. Právo podílet se na životě společenství nutně vyžaduje alespoň možnost být autorem svých činů a prostřednictvím svých činů rozhodovat o svém životě a budoucnosti a zasahovat také do života a budoucnosti společnosti. Ve společnosti a také v církvi musí mít právo podílet se na životě a činnosti společnosti konkrétní institucionální formy. Pokud by byli třeba jen někteří jednotlivci drženi v pasivitě nebo zkrátka opuštěni jako by nebyli členy společnosti, toto právo by nebylo respektováno. Omezením tohoto práva dnes není ani tak otroctví, ale marginalizace – vytlačení jedince na okraj společnosti.

Právo podílet se na životě a poslání církve náleží podstatně každému věřícímu. Není pouze příležitostnou charakteristikou některých aktivních jedinců. Právo podílet se na životě církve nějak zasahuje do většiny z deseti principů. V rámci prvního principu toto právo nesmí zůstat na úrovni všeobecné teoretické deklarace, ale má mít konkrétní uplatnění v kanonickém právu. Princip subsidiarity posunuje rozhodování o věcech co nejbližší k těm, kterých se to týká, a tak směřuje k naplnění tohoto práva. Nová soudní i správní řízení v kodexu mají respektovat právo na obhajobu. To znamená, že mají zaručovat právo jednotlivým stranám v řízení podílet se na hledání a hodnocení důkazů, které se mají stát podkladem k rozhodnutí v řízení. Toto je jenom několik konkrétních příkladů k ilustraci společného rámce deseti principů k obnově kodexu. Klíčovými pro tento rámec jsou lidská a křesťanská důstojnost každého pokřtěného a právo podílet se na poslání Krista a církve.

4. ZÁVĚR

Deset principů k revizi kodexu nemá charakter uceleného systému, ve kterém by jeden princip vyplýval z druhého nebo kde by se postupovalo od jednoduššímu ke složitějšímu. Že je jich deset, je více méně symbolické. Některé principy by se daly snadno spojit do jednoho, např. principy č. 6 a 7, či naopak rozdělit, např. princip č. 7, takže výsledný počet by mohl být jiný než deset. Principy jsou spíše souborem kritérií v procesu revize kodexu než kompletním výčtem nutných bodů, které bylo třeba splnit během přípravy nového kodexu. Respektování jednotlivých principů také automaticky nezaručovalo, že kánony nového kodexu budou odpovídat teologii 2. vatikánského koncilu. Přesto anebo právě proto tyto principy sehrály významnou roli na cestě od teologie 2. vatikánského koncilu k novému kodexu

kanonického práva, který byl vyhlášen 25. ledna roku 1983 a je možné je považovat za jakýsi most mezi koncilem a kodexem.

Appendix: Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant

Principia byla formulována v roce 1967 a oficiálně publikována v roce 1969 v *Communicationes*. Následující text je však pracovní překlad z preface k novému kodexu kanonického práva, který byl publikován 25. ledna 1983. Tam jsou tyto principy uvedeny ve zhuštěné podobě, ale od původního textu z roku 1967 se podstatně neliší.

1. Při obnově kanonického práva je třeba zachovat právní charakter nového kodexu, tak jak to vyžaduje sociální charakter církve. Kodex má obsahovat normy tak, aby věřící, kteří se podílejí na dobrech, které nabízí církev, vedli podle nich křesťanský život, a tak směřovali k věčné spáse. Proto musí kodex definovat a hájit práva a povinnosti každé osoby vůči jiným osobám i vůči církevnímu společenství, nakolik se tato práva a povinnosti vztahují k bohoslužbě a ke spáse duší.
2. Forum externum a forum internum, která patří k církvi a jsou praktikována po staletí, mají být uspořádána tak, aby se v jejich vzájemném vztahu předešlo jakémukoli konfliktu.
3. Z pastoračních důvodů je třeba v novém kodexu brát v potaz nejen ctnost spravedlnosti, ale také ctnost lásky, umírněnosti, lidskosti a vyváženosti, aby se tak kanonická mírnost projevovala nejen v aplikaci zákonů, ale také v samotné legislativě. Proto ať jsou opuštěny příliš tvrdé normy a raději se dá přednost vybídkám a přesvědčování všude tam, kde není nezbytné přísně naléhat na právo kvůli společnému dobru a všeobecné církevní disciplíně.
4. Aby nejvyšší zákonodárce a biskupové mohli spolupracovat v pastorační péči o duše účinněji, fakulty k udělování dispensů od všeobecných zákonů, které až dosud byly mimořádné, se mají stát řádnými a nejvyšší autoritě univerzální církve nebo vyšším autoritám mají být vyhrazeny pouze ty případy, které vyžadují výjimku s ohledem na společné dobro.
5. Je třeba věnovat pozornost větší aplikaci principu subsidiarity uvnitř církve. Tento princip vychází z vyššího řádu, protože úřad biskupů a jejich moc jsou božského práva. Na základě tohoto principu je vhodné a nezbytné, aby dobro zejména individuálních institutů bylo respektováno prostřednictvím partikulárních zákonů skrze uznání partikulární moci výkonné a s ohledem na legislativní jednotu a na respektování univerzálních i všeobecných zákonů. Na základě tohoto principu má nový kodex svěřit partikulárním zákonům a výkonné moci vše, co je nezbytné pro jednotu disciplíny v univerzální církvi, aby se tak zajistila zdravá decentralizace, ale zároveň aby se vyhnulo nebezpečí rozdělení nebo vzniku národních církví.
6. Na základě podstatné rovnosti všech věřících a různosti úřadů a poslání, které jsou zakotveny v hierarchickém řádu církve, je třeba, aby práva osob byla vhodně definována a hájena. Proto vykonávání autority má mít zřetelný charakter služby, má být posíleno a všechna zneužívání autority mají být vymýcena.
7. Aby mohla být v praxi hájena práva osob a výkon autority byl zbaven zneužívání, musí být věnována pozornost řízením, která slouží k obhajobě práv. Při obnově kodexu je třeba věnovat pozornost momentům, které jsou v této oblasti zvlášť nedostačující, tj. administrativním odvoláním a výkonu spravedlnosti. Za tím účelem je třeba jasněji rozlišit církevní moc zákonodárnou, výkonnou a soudní a také je třeba definovat, jaké funkce mají být vykonávány jednotlivými úřady.
8. V oblasti církevní jurisdikce je třeba revidovat princip teritoriality, protože pastorační důvody někdy spíše doporučují osobní princip. Nový kodex ať potvrdí, že ve většině případů je část Božího lidu ohraničena územně. Kde je to však výhodné, mohou být aplikovány vedle územního principu i jiná hlediska.
9. Církev jako vnější, viditelná a nezávislá společnost se nemůže vzdát trestního práva, avšak tresty mají být převážně *ferendae sententiae* a mají být ukládány a odpouštěny pouze ve vnějším oboru. Tresty *latae sententiae* mají být redukovány na několik málo případů a mají být ukládány pouze za nejtěžší zločiny.
10. Nové uspořádání kodexu je nyní možné pouze navrhnout, na začátku prací na kodexu nemůže být ještě definitivně stanoveno. O novém uspořádání může být rozhodnuto, až budou revidovány jednotlivé části nebo ještě lépe, až bude celé dílo před dokončením.

The Principles to Guide Revision of the Code of Canon Law

Key words: Code of Canon Law, Revision; Human and Christian Dignity; Rights and Duties

Abstract: The article comments on the ten principles that were approved by the Synod of Bishops in 1967 in order to guide the work of various commissions during the process of revising the code of canon law. The principles embodied some crucial ideas of the Second Vatican Council and it is true to say that they made a bridge to connect the Council (1963–1965) and the new Code of Canon Law (1983). Among the key elements of the ten Principles are the human and Christian dignity of the faithful, the participation of all the faithful in the mission of the Church, and the duties and the rights in the church. The article is completed by a summary text of the Principles.